

VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA,
MARIBOR

DIPLOMSKA NALOGA

VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA ZAPOSLOVANJE TUJCEV V GRADBENIŠTVU

Kandidat: Marko Kovačič

Študent študija ob delu

Številka indeksa: 1190122793

Program: Gradbeništvo

Mentor: Mirjana Ivanuša-Bezjak

Mentor v podjetju: Darko Gradišnik

Maribor, avgust 2011

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKE NALOGE

Podpisan Marko Kovačič št. indeksa 11190122793 sem avtor diplomske naloge z naslovom Vpliv gospodarske krize na zaposlovanje tujcev v gradbeništvu, ki sem jo napisal pod mentorstvom mag. Mirjane Ivanuša-Bezjak.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena diplomska naloga izključno rezultat mojega dela,
- sem poskrbel/a, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženi nalogi, navedena oz. citirana skladno s pravili Višje strokovne šole Academia,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del oz. misli kot moje lastne – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah; Uradni list št. 16/2007; (v nadaljevanju ZASP), prekršek pa podleže tudi ukrepom VSŠ Academia skladno z njenimi pravili,
- skladno z 32. členom ZASP dovoljujem VSŠ Academia objavo diplomske naloge na spletnem portalu šole.

Kraj in datum,

Podpis študenta:

ZAHVALA

Mentorici Mirjani Ivanuša-Bezjak se zahvaljujem za napotke ter svetovanje pri nastajanju diplomske naloge. Prav tako hvala knjižničarkam, ki so mi pomagale pri iskanju ustreznega gradiva.

Posebna zahvala vsem sodelujočim gradbenim delavcem, ker so se odzvali in sodelovali pri anketiranju.

Lektorici Katji Meško Peserl hvala za lektoriranje.

POVZETEK

V Sloveniji se lahko zaposlujejo tujci, in sicer ločimo tujce, ki prihajajo iz držav EU, in tujce, ki prihajajo iz tretjih držav. Največ tujcev se pri nas zaposli iz tretjih držav, in sicer jih največ prihaja iz Bosne in Hercegovine. Največ tujcev je zaposlenih v gradbeništvu, ki je specifična dejavnost, ki je v svojem vzponu v poletnih mesecih, saj je delo odvisno od vremenskih razmer. Poleg tega v samo opravljanje dejavnosti ni potrebno vložiti veliko osnovnega kapitala, zaposli pa se v njej veliko ljudi. Največ tujcev se v Sloveniji zaposluje prav v gradbeništvu.

Kot vse druge dejavnosti pa je tudi panogo gradbeništvu zajela kriza. V zadnjem času smo priča propadu velikih gradbenih podjetij. Razlog za propad podjetij je v tem, da vodstvo ni pravočasno zaznalo simptomov krize in ni našlo ustreznih rešitev. Veliko pa je k temu pripomogla tudi svetovna gospodarska kriza.

Postopek zaposlitve tujca je zakonsko predpisan. Tujci dobijo za opravljanje dela v Sloveniji delovno dovoljenje; teh je več vrst in se nanašajo na naravo tujčevega dela. Poleg delovnega dovoljenja mora tujec skleniti tudi pogodbo o delu. Tu pa se velikokrat pojavi problem, saj lastniki podjetij težijo k temu, da zaposlujejo tujce na črno. To pomeni, da goljufajo državo in seveda tudi tujce, saj ti v tem primeru niso zaščiteni in nimajo nobenih pravic iz delovnih razmerij.

Rešitev takega stanja, ki prevladuje predvsem na področju gradbeništvu in smo ga z opravljeno raziskavo tudi dokazali, je v tem, da bi morale inšpekcijske službe bolje opravljati svoje delo ter kršitelje ustrezno in takoj kaznovati. Na ta način bi tudi tuji državljani bili bolj zaščiteni in bi posledično imeli zagotovljeno socialno varnost.

Ključne besede: gradbeništvo, kriza, zaposlovanje, tuji državljani, delovna dovoljenja.

ABSTRACT

In Slovenia you can hire foreigners, namely the distinguished foreigners who come from EU countries and the foreigners coming from third countries. Most foreigners are employed by us from third countries, and it comes up in Bosnia and Herzegovina. Activity, employing more foreign construction. Construction is a specific activity, which is in its ascent in the summer, because the work depends on weather conditions. Moreover, only the occupation is not necessary to put a lot of share capital and the staff are great people in it. Most foreigners in Slovenia is also employed in construction.

Like all other activities related to construction has also covered the crisis. Recently we have witnessed the collapse of large construction companies. The reason for the collapse of companies is the fact that leadership is perceived in time the symptoms of the crisis and did not find appropriate solutions. But there is also due to this global economic crisis.

The recruitment of an alien is legally required. Foreigners get to work in Slovenia work permit, which has more species and refers to the nature of his work. In addition to a work permit and the alien must also conclude a contract of employment. There is often a problem, because business owners tend to hire illegal aliens. This means that cheated the country and of course, the foreigners, since they are thus not well protected and have no rights and working conditions.

The solution to that situation that is prevalent mainly in construction and was completed by the study also demonstrated the fact that the inspection service should do their job better and violators punished appropriately and promptly. In this way, foreign nationals would also be better protected, and then have a guaranteed social security.

Keywords: construction, crisis, employment, foreign nationals, work permits.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	8
1.1 OPREDELITEV OBRAVNAVANE ZADEVE	8
1.2 NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE DIPLOMSKEGA DELA	8
1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	9
1.4 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	9
2 SEKTOR GRADBENIŠTVA	10
2.1 POMEN GRADBENIŠTVA V GOSPODARSTVU IN DRUŽBI	10
2.2 DEFINICIJA GRADBENIŠTVA	10
2.3 PODROČJA GRADBENIŠTVA	11
2.4 SPECIFIČNE ZNAČILNOSTI GRADBENIŠTVA	11
3 GOSPODARSKA KRIZA	12
3.1 OPREDELITEV POJMOV	12
3.2 KRIZA V SLOVENIJI	12
3.3 KRIZA V GRADBENIŠTVU	13
4 ZAKONODAJA IN POSTOPEK ZAPOSLOTITVE TUJEGA DRŽAVLJANA	15
4.1 ZAKONODAJA	15
4.2 DELOVNA DOVOLJENJA IN POSTOPEK ZAPOSLOTITVE TUJCA	16
4.3 KVOTNI SISTEM	23
4.4 DELO NA ČRNO	24
5 REZULTATI RAZISKAVE	26
5.1 VZOREC ANKETIRANIH	26
5.2 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	29
6 ZAKLJUČEK	40
7 LITERATURA IN VIRI	42
7.1 LITERATURA	42
7.2 VIRI	42
7.3 SPLETNI VIRI	43
8 PRILOGA	44
ANKETNI VPRAŠALNIK	44

KAZALO GRAFIKONOV

GRAF 1: STAROST ANKETIRANCEV	26
GRAF 2: KONČANA STOPNJA IZOBRAZBE.....	27
GRAF 3: IZ KATERE DRŽAVE PRIHAJATE	28
GRAF 4: ČAS ZAPOSLOTITVE V SLOVENIJI	28
GRAF 5: PRIDOBITEV INFORMACIJE O ZAPOSLOTITVI V SLOVENIJI.....	29
GRAF 6: UREJANJE ZAPOSLOTITVE V SLOVENIJI	30
GRAF 7: PLAČILO ZA ZAPOSLOTITEV V SLOVENIJI	30
GRAF 8: PLAČILO ZA POSREDOVANJE	31
GRAF 9: VRSTA DELOVNEGA DOVOLJENJA	31
GRAF 10: NARAVA VAŠEGA DELA	32
GRAF 11: SKLENJENA POGODBA O DELU	33
GRAF 12: ZADOVOLJSTVO S POSTOPKOM ZAPOSLOTITVE V SLOVENIJI	33
GRAF 13: KVOTNI SISTEM KOT OVIRA ZAPOSLOTITVE	34
GRAF 14: UREJENOST ZDRAVSTVENEGA IN POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA.....	35
GRAF 15: SEZNANJENOST S PRAVICAMI IZ DELOVNEGA RAZMERJA.....	35
GRAF 16: REDNO PREJEMANJE OSEBNEGA DOHODKA.....	36
GRAF 17: ZADOVOLJSTVO Z VIŠINO OSEBNEGA DOHODKA	37
GRAF 18: ZAGOTOVITEV BIVANJA S STRANI DELODAJALCA	37
GRAF 19: ZAGOTOVILO PREHRANE S STRANI DELODAJALCA.....	38
GRAF 20: ŠTEVILO OBROKOV	38

KAZALO TABEL

TABELA 1: ŠTEVILO VELJAVNIH DELOVNIH DOVOLJENJ V LETU 2011	23
--	----

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavane zadeve

Gradbeništvo je izredno pomembna gospodarska dejavnost, saj se v ekonomskih napovedih uporablja kot eden najpomembnejših indikatorjev domače in svetovne konjunktуре. Gradbeništvo ima pomembno vlogo v nacionalnem gospodarstvu, saj zajema več dejavnosti kot zgolj gradnjo. Z razvojem gradbeništva narašča število zaposlenih, cveti prodaja gradbenih materialov, gradijo se stanovanja, obnavlja se... Povsem nasprotno pa se zgodi v času gospodarske krize.

Gradbeništvo, enega od največjih gospodarskih sektorjev v Evropi, je sedanja svetovna recesija hudo prizadela.

Gospodarska kriza je tema, ki je zelo aktualna. Beseda kriza je širok pojem, ki zaznamuje kratkotrajno, nezaželeno in kritično stanje v podjetju, nastalo zaradi zunanjih kakor tudi notranjih vzrokov. Zaradi krize je neposredno ogrožen nadaljnji obstoj in razvoj podjetja (Dubrovski, 2004).

S takšnim stanjem se trenutno soočajo številna podjetja v Sloveniji, kot tudi v svetu. V sektorju gradbeništva v Sloveniji je zaposlenih veliko tujcev. Glede na to, da so tujci zaposleni pod posebnimi pogoji, jih je gospodarska kriza, ki je zajela področje gradbeništva še posebej prizadela, kar bom tudi obravnaval v diplomski nalogi.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve diplomskega dela

Namen diplomskega dela je bil najti možne rešitve kako zaščititi tuje delavce, ki dejansko garajo v gradbeništvo ter nimajo skorajda nobenih pravic.

Cilji diplomskega dela so bili:

- predstaviti sektor gradbeništva v Sloveniji ter razsežnosti krize, ki je zajela to področje,
- analizirati način zaposlovanja tujcev v gradbeništvu,
- prikazati zakonodajo ter postopek zaposlitve tujca iz tretjih držav v Sloveniji,
- analizirati položaj zaposlenih tujcev na področju gradbeništva,
- izpostaviti problematiko na katero naletijo tujci pri zaposlovanju ter podati morebitne predloge za izboljšavo stanja.

Hipoteze so bile:

H1: Število tujcev, ki se zaposlujejo v Sloveniji vsako leto narašča.

H2: Tuji delavci v gradbeništvu se v Sloveniji zaposlujejo le sezonsko.

H3: Tujci so zadovoljni s postopkom zaposlitve v Sloveniji.

H4: Večina tujcev ima urejeno delovno dovoljenje za delo v Sloveniji.

H5: Tujci imajo urejeno delovno razmerje z delodajalcem, iz katerih so tudi razvidne njihove pravice v primeru prenehanja delovnega razmerja.

H6: Večina tujcev v gradbeništvu je zadovoljna s prihodki, ki jih imajo v Sloveniji.

1.3 Predpostavke in omejitve

Predpostavljal sem, da bom dobil na voljo vso potrebno gradivo za raziskavo problema.

Omejitev sem videl v tem, če bodo tujci, ki delajo na gradbiščih, pripravljeni sodelovati pri anketiranju.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Pri sestavljanju diplomskega dela sem uporabil deskriptivni pristop ter v njegovem okviru metodo kompilacije – povzemanje spoznanj, dognanj drugih avtorjev. Na podlagi anketnega vprašalnika, katerega sem sam sestavil in v katerem so vprašanja zaprtega tipa, sem med tujci, ki delajo v gradbeništvu ugotovil stopnjo zadovoljstva s trenutnim postopkom zaposlovanja v Sloveniji, njihovimi prihodki ter urejenost delovnih razmerij. Rezultate sem obdelal z opisnimi statističnimi metodami v programu Microsoft Excel in Word ter jih tudi predstavil v grafikoni. Prav tako sem uporabil tudi sekundarne vire, torej vire statističnih podatkov.

2 SEKTOR GRADBENIŠTVA

2.1 Pomen gradbeništva v gospodarstvu in družbi

Sektor gradbeništva se v ekonomskih napovedih uporablja kot eden izmed pomembnih indikatorjev domače in svetovne konjunkturo. V kolikor je povečana dejavnost v gradbeništvu, se začne tudi obdobje gospodarske konjunkturo v celotnem gospodarstvu. Torej če cveti gradbeništvo, cveti celotno gospodarstvo. Seveda velja tudi obratno. V kolikor je gradbeništvo v krizi, je v krizi celotno gospodarstvo oz. ima vpliv na dogajanje na področju celotnega gospodarstva. V kolikor se začnejo graditi objekti v proizvodnji, kmetijstvu, industriji, trgovini, to pomeni, da se bo začela tudi ta dejavnost. Gradnja objektov je začetek poslovanja vsake dejavnosti. Gradbeništvo se uveljavlja v vseh gospodarskih dejavnostih, zato ima pomembno vlogo pri reprodukciji nacionalnega gospodarstva. Če je gradbeništvo v razcvetu, to pomeni, da bo narasla tudi prodaja in proizvodnja gradbenih materialov, saj ni graditve brez materiala (Babič, 2005, 7).

Gradbeništvo zaposluje tudi veliko število ljudi, tako da je sama dejavnost gradbeništva pomembna tudi z vidika zaposlovanja. Komisija za gradbeništvo v EU je celo ugotovila, da se z vsakim novim delovnim mestom v gradbeništvu ustvarita še dve delovni mesti v sektorjih, ki so povezani z gradbeništvom. Za gradbeništvo velja še ena značilnost, in sicer majhen delež v osnovnih sredstvih ter veliko število zaposlenih. Gradbeništvo je dejavnost, v kateri se uporablja malo kapitala, a zaposluje veliko število delavcev.

2.2 Definicija gradbeništva

»Gradbeništvo je gospodarska dejavnost, ki obsega projektiranje, gradnjo, rekonstrukcijo in razširitev gospodarskih in negospodarskih gradbenih objektov. V širšem pomenu pa lahko gradbeništvo obsega še industrijo gradbenega materiala, gradbenih strojev in opreme ter gradbeno obrt« (Bertoncelj Popit, 2004, 13).

Bertoncelj Popitova (2004) nadaljuje, da bi gradbeništvo lahko opredelili tudi kot panogo, v katero je vključeno načrtovanje, oblikovanje, izračun in dimenzioniranje, izvedbo, vzdrževanje ter sanacijo vseh vrst gradbenih objektov in del. Po klasifikaciji gradbenih

objektov se dejavnost gradbeništva deli na objekte visoke gradnje ter objekte nizke gradnje ali gradbeno inženirske objekte.

2.3 Področja gradbeništva

Gradbeništvo pokriva zelo širok spekter dejavnosti, saj vključuje različna dela, od večjih splošnih del pa vse do specializiranih obrtniških del. Zato pa v svoji dejavnosti zaposluje tudi veliko število ljudi in je tako zelo pomembno za nacionalno gospodarstvo (Pavlin, 2003).

Pri klasifikaciji gradbene dejavnosti upoštevamo klasifikacijo SKD. V SKD predstavlja gradbeništvo eno izmed 17 področij in ga najdemo pod črko F; razširjeno je v pet podskupin:

45.1 pripravljalna dela na gradbišču,

45.2 gradnja objektov in delov objektov,

45.3 inštalacije pri gradnjah,

45.4 zaključna gradbena dela,

45.5 dajanje strojev in naprav za gradnjo in rušenje v najem skupaj z upravljavci strojev.

2.4 Specifične značilnosti gradbeništva

Doslej sem v nalogi na kratko opredelil dejavnost gradbeništva ter njegov pomen za celotno gospodarstvo. Gradbeništvo ima nekaj specifičnih značilnosti, in sicer (Pšunder, 1991):

- je sezonska dejavnost, saj se večina del opravlja na prostem in je zaradi tega potrebno izkoristiti ugodne vremenske razmere;
- je geografsko razkropljena dejavnost;
- se ne izvaja vedno na isti lokaciji, ampak se nenehno premika, zato je to dejavnost, ki vključuje malo vlaganj v osnovna sredstva ter zaposluje veliko število delavcev;
- nenehno prilagajanje znanj, saj se proizvodnja ter tehnologija nenehno izboljšujeta,
- produkti gradbeništva pa so nepremične stvari, veliki objekti, ki imajo tudi velike vrednosti,
- problem v gradbeništvu je nastajanje velikega števila gradbenih odpadkov.

3 GOSPODARSKA KRIZA

3.1 Opredelitev pojmov

Beseda kriza je širok pojem, ki zaznamuje kratkotrajno, nezaželeno in kritično stanje v podjetju, nastalo zaradi zunanjih kakor tudi notranjih vzrokov. Zaradi krize sta neposredno ogrožena nadaljnji obstoj in razvoj podjetja (Dubrovski, 2004).

Vrečko (2002) pravi, da beseda kriza izhaja iz grške besede »krisis«, kar pomeni prepir, presojo. Grški glagol »krinein« (soditi, odločati) pa pomeni hudo nevarno stopnjo ali težaven položaj.

Pojem kriza ali krizne okoliščine označujejo nevarno, težko in skrb vzbujajoče stanje, ki se nanaša na široko področje družbenih, naravnih in ekonomskih procesov. Različne krize imajo lahko različne razsežnosti. V dvajsetem stoletju sta svet prizadeli dve največji tako ekonomski kot družbeni krizi, in sicer prva in druga svetovna vojna. Poleg vojn smo bili priča še svetovnemu finančnemu zlomu (1929), drugemu naftnemu šoku (1973), zalivsko-bližnjevzhodnim konfliktom, vojni na Balkanu in terorističnim grožnjam islamskih fundamentalistov proti večini zahodnih demokracij (Slatnar, 2010, 31).

3.2 Kriza v Sloveniji

Slovenske banke in zavarovalnice so na začetku krize leta 2007 zatrjevale, da niso zašle v težave in da ne potrebujejo nobene finančne pomoči s strani države ali bank. Kasneje se je izkazalo, da temu ni tako, in so same iskale pomoč ter finančno podporo. Podjetja, ki so se dokapitalizirala s pomočjo skladov KAD in SOD, so dejansko iskala pomoč pri državi, saj je v obeh primerih iz dejavnosti skladov posredovala država (Štiblar, 2008, 137).

Padec cen nepremičnin je bil zaznan šele v letu 2009, ne pa takoj po začetku finančne krize pri nas. Cene rabljenih nepremičnin so bile v Sloveniji preveč blizu cenam novih nepremičnin, vendar so njihove cene začele padati. Na nepremičninskem trgu je prišlo do prevelike ponudbe, ki je presegla povpraševanje, na kar kaže vse večje število neprodanih

stanovanj in hiš. Vzroki za zmanjšano povpraševanje pa so predvsem nižji dohodki prebivalcev, kar vpliva na zaostrene pogoje pri dodeljevanju posojil (Štiblar, 2008, 141).

3.3 Kriza v gradbeništvu

Proizvodnja v gradbeništvu upada v Sloveniji znatno bolj kot v celotni Evropski uniji. Če je ta junija 2011 imela 1,1-odstotni upad v primerjavi z mesecem prej, se je Slovenija s 4,6-odstotnim zmanjšanjem uvrstila na drugo mesto, takoj za Romunijo, ki je imela devetodstotni upad (Svenšek, 2011).

A kljub temu je treba omeniti, da je maja in junija v Sloveniji že kazalo na umirjanje upadanja vrednosti gradbenih del. Po močnem aprilskem padcu v višini 12,2 odstotka se je vrednost opravljenih gradbenih del maja in junija znižala za 1,4 odstotka. Da je gradbeništvo v nezavidljivem položaju, je znano. Plačilna nedisciplina je najbolj pereča ravno med gradbeniki, bonitetne ocene gradbenih podjetij padajo, posojil pri bankah podjetja, povezana z gradbeništvom, ne dobijo, tudi zavarovanje terjatev do gradbenih podjetij je ta trenutek nemogoče. Gradbena dejavnost kot takšna je torej ocenjena kot zelo visoko tvegana dejavnost.

Finančno-gospodarska kriza je zagotovo prispevala svoje, a stanovanjski trg bi se zaradi visoke gradbene dejavnosti minulih let zasitil prej ali slej, so prepričani poznavalci. In če se strmo upadanje prometa z nepremičninami, ki smo mu bili priča od začetka prejšnjega leta, počasi upočasnjuje, se upadanje števila transakcij z zemljišči medtem nadaljuje.

Gradbeniki so vlado pozivali, naj z nakupi stanovanj dejavno pristopi k reševanju panoge, s katero je povezana cela veriga dejavnosti, a večjega posluha niso bili deležni. Čeprav številni opozarjajo, da si država posega na trg nepremičnin ne sme dovoliti, je ta gradbenemu sektorju le prišla naproti, in sicer z jamstveno shemo za fizične osebe. Ta naj bi potrošnike, ki med krizo niso nagnjeni k večjemu trošenju, spodbudila k nakupu stanovanj, a v praksi shema še ni zaživela. Medtem se upadanje cen nepremičnin nadaljuje. Do konca drugega četrtertletja letos (leta 2011) so se cene kvadratnega metra stanovanja znižale za sedem odstotkov, v drugem četrtertletju lani pa za 13 odstotkov. Vrednost opravljenih gradbenih del, ko gre za stanovanja, se je medtem znižala znatno bolj, in sicer v primerjavi z julijem lani kar za 23,3 odstotka (Svenšek, 2011).

Večina menedžerjev in vodstva v obdobju krize zanika slabo poslovanje, krivdo valijo na druge, med seboj pa širijo nerazpoloženje in strah. Največkrat je ob nastanku krize menedžment nepripravljen na tako stanje in se ga ustraši, zato se ob polomu vodenje sesuje. Temu sledita šok in negotovost, obstoječe vodstvo pa ni več sposobno izvajati radikalnih sprememb, ki bi bile nujne, da se podjetje izkoplje iz krize. Posledica je, da se v podjetje vmešajo zunanji deležniki: banke, upniki in ostale zainteresirane skupine.

Lastniki podjetij ali pa menedžment so tisti, ki v večini primerov spregledajo simptome krize in se na krizo enostavno niti ne pripravijo. Seveda: kako bi se, saj so sami krivi za njen nastanek, vendar pa slabo poslovanje zanikajo. Pa tudi nihče ne odgovarja, če gre podjetje v stečaj. Doslej še ni bilo primera, da bi menedžer odgovarjal za slabo poslovanje in stečaj podjetja. V Sloveniji se je celo zgodilo, da so se izvedli veliki menedžerski odkupi podjetij s strani vodstva teh podjetij. Ti veliki menedžerji so postali lastniki teh podjetij, takšna primera sta bila tudi v Sloveniji: Vegrad, SCT. Se pravi vodilni delavci, ki so podjetje pripeljali v krizo, so ga odkupili in vodili ter na koncu tudi uničili. Če ga niso bili sposobni voditi pred nakupom, kako ga bodo sposobni po nakupu? V Sloveniji se je to dejansko zgodilo. V letu 2010 in 2011 je propadlo kar precej velikih gradbenih podjetij: SCT, Vegrad, Gradis itd.

Na žalost pa se vodstvo in lastniki gradbenih podjetij vedejo v času krize vedno enako (Dubrovski, 2004, 49):

- Faza zaslepljenosti: vodstvo ne zaznava simptomov krize, zato ne sprejema nobenih poslovnih odločitev, s katerimi bi odpravili vzroke krize.
- Faza pasivnosti: vodstvo opozarja na naraščanje razkoraka med dejanskim in želenim stanjem, vendar ničesar ne stori, čeprav bi lahko s pravočasnimi ukrepi ublažili posledice.
- Faza napačnih odločitev: neravnovesje naraste, da ga ni mogoče več prezreti. Vodstvo centralizira poslovne odločitve in ne upošteva mnenj tistih, ki so neposredno udeleženi v procesu.
- Faza krize: zazna jo celo podjetje. Takšno stanje je mogoče odpraviti z bistvenimi in drastičnimi spremembami.
- Faza propada: podjetje ni več sposobno odločati o spremembah, sledi zaprtje.

4 ZAKONODAJA IN POSTOPEK ZAPOSLOTITVE TUJEGA DRŽAVLJANA

4.1 Zakonodaja

Veljavni pravni viri, ki urejajo zaposlovanje in delo tujcev v Republiki Sloveniji, so naslednji:

- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1) (Uradni list RS, št. 26/2011),
- Pravilnik o vlogah in dokazilih v zvezi z zaposlovanjem in delom tujcev ter o zaposlitvah tujcev, ki niso vezani na trg dela (Uradni list RS, št. 45/2011),
- Pravilnik o kriterijih za dodatno izobraževanje v gospodarski družbi (Uradni list RS, št. 52/2006) (obvestilo),
- Navodilo za obdelavo in posredovanje podatkov o tujcih, ki se zaposlijo in delajo na ozemlju Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 83/2008),
- Sklep o določitvi višine nadomestila posebnih stroškov (Uradni list RS, št. 8/2001) (obvestilo),
- Zakon o splošnem upravnem postopku, ZUP-UPB2 (Uradni list RS, št. 24/2006),
- Zakon o upravnih taksah (uradno prečiščeno besedilo, ZUT-UPB3) (Uradni list RS, št. 42/2007),
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 88/2010).

Poleg omenjenih zakonskih in podzakonskih predpisov je pri urejanju zaposlovanja in dela tujcev potrebno upoštevati tudi določila drugih predpisov:

- Zakon o tujcih (ZTuj-2) (Uradni list RS št. 50/2011),
- Zakon o državljanstvu RS (Uradni list RS, št.1/1991, 96/2002),
- Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb (Uradni list RS, št.65/2005),
- Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/2010),
- Pravilnik o prijavi in objavi prostega delovnega mesta ali vrste dela, postopku posredovanja zaposlitve ter vsebini in načinu sporočanja podatkov Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (Uradni list RS, št. 105/2010),
- Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/2002),

- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-A) (Uradni list RS 103/2007),
- Zakon o minimalni plači (Uradni list RS, št. 13/2010),
- Znesek minimalne plače in prehodni znesek minimalne plače (Uradni list RS, št. 3/2011),
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) (Uradni list RS, št. 42/2006; 60/2006 popr.),
- Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 12/2007 – uradno prečiščeno besedilo, 29/2010),
- Zakon o postopku priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma dejavnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 21/2002, 92/2007, 85/2009),
- Zakon o kolektivnih pogodbah (Uradni list RS, št. 43/2006),
- Zakon o overitvi listin v mednarodnem prometu (ZOLMP) (Uradni list RS 64/2001),
- Konvencija o odpravi potrebe legalizacije tujih javnih listin (Uradni list FLRJ, št. 10/62).

4.2 Delovna dovoljenja in postopek zaposlitve tujca

V Sloveniji poznamo dva načina zaposlovanja tujih delavcev, in sicer za delavce iz držav članic EU, Evropskega gospodarskega prostora (EGP) in Švicarske konfederacije ter za delavce, ki so državljani tretjih držav (BiH, Srbija, Hrvaška, Makedonija ...).

Delo državljanov iz držav članic EU, EGP in Švicarske konfederacije

Z vstopom Slovenije v EU se je Slovenija obvezala, da za države članice EU, EGP in Švicarske konfederacije ne bo uporabljala določb Zakona o zaposlovanju in delu tujcev (Uradni list RS št. 76/2007), ampak bo omogočen prost dostop do slovenskega trga dela in zaposlovanja. To pomeni, da ti tujci ne potrebujejo delovnega dovoljenja, niti dovoljenja za prebivanje, ampak sta zanje potrebni le sklenitev delovnega razmerja na podlagi pogodbe o zaposlitvi in prijava v socialno zavarovanje. Ta prijava se z obrazcem M1/M2 opravi na Zavodu za zdravstveno zavarovanje. Prijavo v zavarovanje je delodajalec dolžan opraviti v 10

dneh po začetku dela tujca. Obrazcu mora delodajalec priložiti še kopijo pogodbe o zaposlitvi, obrazec Prijava prostega delovnega mesta oz. vrste dela – PD-1 (potreben je le v primeru, če bo tujec v Sloveniji več kot 3 mesece) in kopijo osebnega dokumenta. V kolikor se želi v Sloveniji zaposliti družinski član državljana EU (pa ta družinski član ni državljan držav EU, EGP in Švicarske konfederacije), ne potrebuje delovnega dovoljenja, ampak mora svojo pravico do prostega dostopa na slovenski trg dela dokazovati z dovoljenjem za prebivanje zaradi združitve družine.

Delo državljanov iz tretjih držav (BiH, Srbija, Hrvaška, Makedonija ...)

Zaposlitev omenjenih tujcev je možna le ob predhodni pridobitvi delovnega dovoljenja. Trenutno poznamo v Sloveniji tri vrste delovnih dovoljenj: (http://www.gzs.si/slo/panoge/zbornica_gradbenistva_in_industrije_gradbenega_materiala/za_poslovanje_tujih_gradbenih_delavcev, 26. 07. 2011):

1. Osebno delovno dovoljenje

Za osebno delovno dovoljenje zaprosi tujec sam. To delovno dovoljenje je vezano na poseben status tujca oziroma naravo dela. Tujcu omogoča prosto izbiro dela in zaposlitve ter je podlaga za pridobitev dovoljenja za prebivanje, ki ga izdaja slovensko diplomatsko konzularno predstavništvo v tujini oziroma pristojna upravna enota v Republiki Sloveniji.

Med osebnimi delovnimi dovoljenji lahko definiramo naslednja:

- *Osebno delovno dovoljenje za samozaposlitev tujca*

Tujec lahko ustanovi družbo ali se registrira kot samostojni podjetnik, če ima veljavno osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo enega leta, treh let ali za nedoločen čas. Za osebno delovno dovoljenje enega leta lahko tujec zaprosi, če ima izpolnjene naslednje pogoje: ima veljavno dovoljenje za prebivanje, je pred registracijo oziroma vpisom na podlagi dovoljenja za prebivanje vsaj eno leto prebival v Republiki Sloveniji, izkaže finančna sredstva v višini 10.000 € in lastništvo poslovnega prostora ali objekta oziroma ustrezno najemno pogodbo za ta prostor.

- *Osebno delovno dovoljenje do treh let*

Za to delovno dovoljenje lahko zaprosi: ožji družinski član slovenskega državljan, ki ima veljavno dovoljenje za začasno prebivanje zaradi združitve družine; ožji družinski član tujca z osebnim delovnim dovoljenjem za nedoločen čas, ki ima veljavno dovoljenje za začasno prebivanje, zaradi združitve družine, če je pred tem najmanj dve leti že bival v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje; slovenski izseljenec ali njegov potomec do tretjega kolena v ravni vrsti, ki nima slovenskega državljanstva; samozaposleni tujec, ki je v Republiki Sloveniji dve leti neprekinjeno samozaposlen in je vpisan v poslovni register; tujec z najmanj poklicno izobrazbo, ki je bil zadnji dve leti pred vložitvijo vloge neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu ali njegovemu pravnemu predniku; delovni migrant, ki je bil zadnji dve leti pred vložitvijo vloge neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu ali njegovemu pravnemu predniku; tujec, ki je zadnji letnik šolanja končal v Republiki Sloveniji in pridobil najmanj visokošolsko izobrazbo, če si v roku enega leta od pridobljenega naziva najde delodajalca ali se samozaposli; tujec, ki je v Sloveniji zaključil program raziskovalnega dela in si v roku enega leta najde delodajalca ali se samozaposli; ožji družinski član tujca iz prejšnje navedbe; ožji družinski član tujca s statusom raziskovalca; oseba s subsidiarno zaščito.

- *Osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas*

Za to delovno dovoljenje lahko zaprosi begunec ali tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji.

- *Osebno delovno dovoljenje za čas, določen s posebnim zakonom*

Za to delovno dovoljenje lahko zaprosi prosilec za mednarodno zaščito in oseba z začasno zaščito.

- *Osebno delovno dovoljenje na podlagi mednarodnih pogodb*

Osebno delovno dovoljenje se lahko izda tudi v primerih in za čas, kot ga določa mednarodna pogodba.

2. Dovoljenje za zaposlitev

Ta vrsta delovnega dovoljenja je najbolj pogosta in se izdaja le na podlagi vloge delodajalca. Ker je postopek pridobivanja dovoljenja precej zapleten, nemalokrat prisili delodajalca, da ob vsej potrebni birokraciji v času pridobivanja dovoljenja odneha. Dovoljenje za zaposlitev se izda pod pogojem, da v evidenci Zavoda za zaposlovanje ni ustreznih domačih brezposelnih oseb, in se pridobi praviloma za dobo enega leta. Poleg vloge za pridobitev dovoljenja za zaposlitev morata delodajalec in tujec Zavodu za zaposlovanje predložiti tudi zahtevano dokumentacijo.

a) V primeru prve ali nove zaposlitve (delodajalec je d.o.o., s.p., d.d. ...)

Podatki o izpolnjevanju pogojev delodajalca, in sicer:

- podatek o registraciji oziroma vpisu v ustrezen register,
- pisno obvestilo pristojne območne službe zavoda o ustreznih kandidatih v evidenci brezposelnih oseb,
- izjavo delodajalca o šestmesečnem poslovanju na predpisanem obrazcu,
- dokazilo o poravnanih davkih in prispevkih iz naslova zaposlitve in dela,
- pogodbo o zaposlitvi,
- prijavo potrebe po delavcu na obrazcu PD-1.

Podatki o izpolnjevanju pogojev tujca:

- fotokopija potnega lista tujca,
- dokazilo o ustrezni izobrazbi,
- v primeru zaposlitve tujca z najmanj visokošolsko izobrazbo oziroma tujca, ki je sorodnik delodajalca do tretjega kolena v ravni vrsti, se izjave delodajalca o šestmesečnem poslovanju ne prilaga,
- za tujca, ki je sorodnik delodajalca, se k vlogi priloži še dokazilo, da je sorodnik delodajalca do tretjega kolena v ravni vrsti.

b) V primeru prve ali nove zaposlitve pri delodajalcu, ki je fizična oseba (nima registrirane dejavnosti)

Podatki o izpolnjevanju pogojev delodajalca:

- fotokopijo osebne dokumenta, iz katerega je razvidno prebivališče v Republiki Sloveniji,
- pogodbo o zaposlitvi, podpisano s strani delodajalca in tujca,

- pisno obvestilo pristojne območne službe zavoda o ustreznih kandidatih v evidenci brezposelnih oseb,
- prijavo potrebe po delavcu na obrazcu PD-1.

Podatki o izpolnjevanju pogojev tujca:

- fotokopijo potnega lista tujca,
- dokazilo o ustrezni izobrazbi,
- podatek o dovoljenju za prebivanje v Republiki Sloveniji.

Pri pridobitvi dovoljenja za zaposlitev obstajajo primeri, ko ni potrebno, da je izpolnjen pogoj, da v evidenci Zavoda za zaposlovanje ni ustreznih domačih brezposelnih oseb. To velja za deficitarne poklice (poklici, ki jih na slovenskem trgu dela primanjkuje), športnike, kulturnike, lektorje, znanstvenike, družinske člane tujca z visokošolsko izobrazbo ... V teh primerih se namesto pisnega obvestila Zavoda za zaposlovanje priloži mnenja pristojnih organov (pristojnega ministrstva v primerih zaposlitve tujega strokovnjaka, učitelja, profesorja, lektorja, kulturnika, Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez v primeru zaposlitve športnika, trenerja sli strokovnega delavca, pristojnega organa v Republiki Sloveniji o izpolnjevanju pogojev tujega strokovnjaka za delo v jedrskih objektih).

c) V primeru izdaje dovoljenja za zaposlitev pri dveh ali več delodajalcih

Poleg navedenih podatkov iz točke a) se k vlogi predloži še:

- podatek, da je tujec najmanj šest mesecev neprekinjeno zaposlen pri prvem delodajalcu,
- sporazum med delodajalcem, pri katerem je tujec že zaposlen, delodajalcem, ki želi tujca zaposliti, in tujcem (tripartitni sporazum).

Po prvi zaposlitvi se lahko delovno dovoljenje pri istem delodajalcu in za isto delo spet podaljša za čas do enega leta. Vlogo za podaljšanje delovnega dovoljenja mora delodajalec vložiti 60 dni oziroma najpozneje 30 dni pred iztekom predhodnega delovnega dovoljenja.

d) V primeru podaljšanja dovoljenja za zaposlitev, če je delodajalec pri prvi zaposlitvi tujca zaprosil za izdajo dovoljenja za zaposlitev za čas, krajši od enega leta

- Podatek o socialnem zavarovanju,
- podatek o veljavnem dovoljenju za prebivanje v Republiki Sloveniji,

- podatek o prijavi začetka dela tujca.

e) Podaljšanje po enoletni zaposlitvi

Podatki o izpolnjevanju pogojev delodajalca:

- podatek o registraciji oziroma vpisu v ustrezen register,
- pogodbo o zaposlitvi, podpisano s strani delodajalca in tujca,
- prijavo potrebe po delavcu na obrazcu PD-1 (samo če tujec prehaja na drugo delovno mesto).

Podatki o izpolnjevanju pogojev tujca:

- fotokopija potnega lista tujca,
- podatek o dovoljenju za prebivanje v Republiki Sloveniji.

V kolikor delodajalec pravočasno vloži vlogo za podaljšanje delovnega dovoljenja, podaljšanje tega pa ni izdano do izteka predhodnega delovnega dovoljenja, zavod izda potrdilo o vloženi vlogi, ki velja kot dovoljenje za zaposlitev do dokončnosti odločbe o podaljšanju dovoljenja za zaposlitev.

3. Dovoljenje za delo

Dovoljenje za delo se izda z vnaprej določeno časovno omejitvijo. Na podlagi tega delovnega dovoljenja se lahko tujec zaposli v Republiki Sloveniji v skladu z namenom, za katerega mu je bilo dovoljenje za delo izdano. Za pridobitev tega delovnega dovoljenja ni potrebno predhodno preverjanje razmer na trgu dela. Vrste dovoljenj za delo:

- čezmejno izvajanje storitev tujih podjetij z napotenimi delavci,
- tuji napoteni delavci na dodatnem izobraževanju v slovenskih gospodarskih družbah,
- tuji napoteni delavci, ki izvajajo dodatno izobraževanje slovenskih delavcev v slovenskih gospodarskih družbah,
- nameščanje tujih delavcev,
- gibanje oseb znotraj združb,
- usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev,
- sezonsko delo tujcev,
- dovoljenje za delo tujih zastopnikov družb,
- pogodbene storitve tujcev na podlagi dovoljenja za delo.

Po pridobitvi delovnega dovoljenja si mora tujec urediti tudi dovoljenje za prebivanje. Prvo dovoljenje za prebivanje si tujec praviloma uredi na diplomatsko konzularnem predstavništvu v državi, kjer prebiva. Podaljšanje si uredi na pristojni upravni enoti v Republiki Sloveniji. Za ureditev dovoljenja za prebivanje tujec potrebuje naslednje dokumente: pogodbo o zaposlitvi, delovno dovoljenje, fotografijo, overjeno kopijo potnega lista, potrdilo o neto plači, urejeno komercialno zavarovanje.

Ko ima tujec pridobljeno delovno dovoljenje in dovoljenje za prebivanje, si uredi še socialno zavarovanje:

- v primeru osebnega delovnega dovoljenja si tujec to uredi sam,
- v drugih primerih pa mu to uredi delodajalec.

Prijavo je treba urediti v 15 dneh po pridobitvi dovoljenja za prebivanje oziroma v 10 dneh, v kolikor je tujec pred izdajo delovnega dovoljenja že imel dovoljenje za prebivanje v Republiki Sloveniji. Za prijavo tujca v socialno zavarovanje mora delodajalec oziroma tujec poleg izpolnjenega M1/M2 obrazca predložiti še potrjen PD-1 obrazec, pogodbo o zaposlitvi, delovno dovoljenje in dovoljenje za prebivanje. Kasneje si mora tujec urediti še slovensko davčno številko, odpreti osebni račun in pridobiti slovensko delovno knjižico.

Države	Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu, junij 2011				
	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Vsi	20.476	9.553	4.466	24	34.519
Bivše države iz območja SFRJ	20.143	8.264	3.923	24	32.354
BOSNA IN HERCEGOVINA	13.323	3.673	858	-	17.854
SRBIJA	2.071	1.608	747	-	4.426
KOSOVO	1.611	1.099	1.004	-	3.714
HRVAŠKA	1.636	1.196	575	24	3.431
MAKEDONIJA	1.467	669	702	-	2.838
ČRNA GORA	33	19	35	-	87
SRBIJA IN ČRNA GORA	2	-	2	-	4
Ostale države	333	1.289	543	-	2.165
UKRAJINA	145	339	101	-	585
KITAJSKA	11	294	87	-	392
RUSKA FEDERACIJA	38	129	165	-	332
DOMINIKANSKA REPUBLIKA	5	165	2	-	172
MOLDAVIJA, REPUBLIKA	37	61	21	-	119
TAJSKA	10	92	3	-	105
TURČIJA	7	13	28	-	48
ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	14	17	17	-	48

Tabela 1: Število veljavnih delovnih dovoljenj v letu 2011

Vir: http://www.ess.gov.si/_files/2737/Veljavna_DD_drzavljanstvo_2010.xls, 26.7.2011

Na podlagi podatkov v tabeli 1 ugotavljam, da največ tujcev, ki imajo veljavna delovna dovoljenja, prihaja iz BIH.

4.3 Kvotni sistem

Na Zavodu RS za zaposlovanje ugotavljajo, da je povpraševanje delodajalcev po tuji delovni sili precej naraslo, precej pa je naraslo tudi število zaposlenih tujcev, na kar država do uveljavitve novega zakona o zaposlovanju in delu tujcev (1. januarja letos) ni imela posebnega vpliva. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev je z določitvijo najvišjega števila (5 odstotkov aktivnega prebivalstva ali okoli 41.000 tujcev) uveljavil kvotni sistem urejanja tega področja, v to kvoto pa niso všteti tujci, ki imajo osebna delovna dovoljenja, kar dejansko lahko pomeni, da bo število precej večje od zakonsko določene kvote. Vlada na podlagi razmer na trgu vsako leto določi letno kvoto delovnih dovoljenj za tujce, dodatno pa lahko

vlada ali ministrstvo določi še dodatne omejitve glede zaposlovanja in dela tujcev. Zakon določa tudi več posebnih podlag in okoliščin, kot so dolžina bivanja in dela v Sloveniji, povezanost z družino, narava dela in drugo, ki se upoštevajo pri izdaji in vrsti delovnih dovoljenj. Osebno delovno dovoljenje se izda za eno leto, tri leta ali za nedoločen čas, zakon ureja dovoljenje za zaposlitev, za delo, določa postopke v primerih dela brez dovoljenja na podlagi prijave na zavodu in drugo. Za legalno delo tujcev je zakon poleg pridobitve delovnega dovoljenja predpisal tudi obvezno prijavo začetka dela tujcev, na osnovi česar bo možna ureditev celovite evidence zaposlenih tujcev. Podrobneje so opredeljene kršitve, določene pa so tudi precej strožje kazni za kršitve. Dodatno je določena prepoved izdaje delovnih dovoljenj za delodajalce, ki so bili kaznovani za prekrške v zvezi z zaposlovanjem tujcev v obdobju od enega do treh let pred vložitvijo vloge (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/8135, 25. 7. 2011).

4.4 Delo na črno

Za delo na črno se šteje, če posameznik, pravna oseba ali samostojni podjetnik opravlja dejavnost oziroma delo in ni vpisan ali priglašen, kot to določa ta ali drugi zakoni. Nadzirajo se tudi soudeleženci dela na črno, kar pomeni, da stori prekršek tudi tisti, ki drugemu omogoči, da dela na črno, in ve, da opravlja delo na črno.

Z namenom odkrivanja dela na črno opravljajo tržni inšpektorji, poleg rednega dela, tudi nadzor nad opravljanjem dela na črno, ki ga opravljajo posamezniki. Nadzor na področju odkrivanja dela na črno poteka sočasno s kampanjo »Skupaj ustavimo delo in zaposlovanje na črno – za svetlo prihodnost«.

(http://www.ti.gov.si/si/storitve/s_cim_se_ukvarjamo/aktualna_porocila/2011_07_07_delo_na_crno/25. 7. 2011).

V prvem polletju leta 2011 so tržni inšpektorji skupno opravili 596 inšpekcijskih pregledov pri posameznikih. Nadzor se je opravljal v popoldanskem času, ko je dela na črno več, ter ob sobotah in nedeljah, ko kršitelji takšnega nadzora ne pričakujejo. Inšpektorji so se za nadzor predhodno pripravili s preverjanjem oglasov v lokalnih časopisih, na oglasnih deskah v

soseskah in stavbah, kjer posamezniki oglašujejo svoje storitve. Nadzori so se vršili tudi nad prodajo blaga na pločnikih, pred trgovinskimi centri, tržnicami, raznimi sejmi in podobno.

Zaradi opravljanja dela na črno je bilo posameznikom izdanih 190 odločb o prepovedi opravljanja dejavnosti in izrečenih 208 prekrškovnih ukrepov. Zaradi oglaševanja dela na črno je bilo izrečenih 25 prekrškovnih ukrepov. 15 kršiteljem, tujcem, so bili zaseženi predmeti in podani obdolžilni predlogi na okrajna sodišča, ki so v vseh primerih izdala sodbe in kršitelje spoznala odgovorne za očitani prekršek

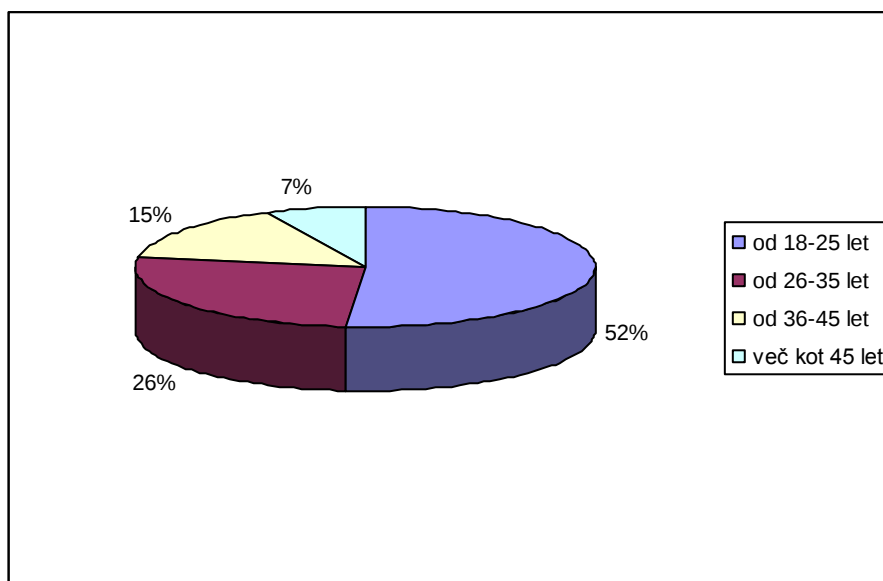
(http://www.ti.gov.si/si/storitve/s_cim_se_ukvarjamo/aktualna_porocila/2011_07_07_delo_na_crno/25. 7. 2011).

5 REZULTATI RAZISKAVE

5.1 Vzorec anketiranih

Cilj raziskave je bil ugotoviti, kakšno je dejansko stanje med zaposlenimi delavci v gradbeništvu oz. kako sedanja gospodarska kriza vpliva na tujce, ki delajo na gradbiščih v Sloveniji.

Vprašanja v anketnem vprašalniku so zaprtega tipa, kar pomeni, da so se delavci odločali med že podanimi odgovori. Tak način anketiranja je hiter ter enostaven, prav tako je tudi obdelava podatkov enostavnejša. Anketiranje sem izvajal od 19. do 22. 7. 2011 na gradbiščih v Mariboru in okolici. Pri anketiranju je sodelovalo 72 oseb moškega spola, zaposlenih na gradbišču.

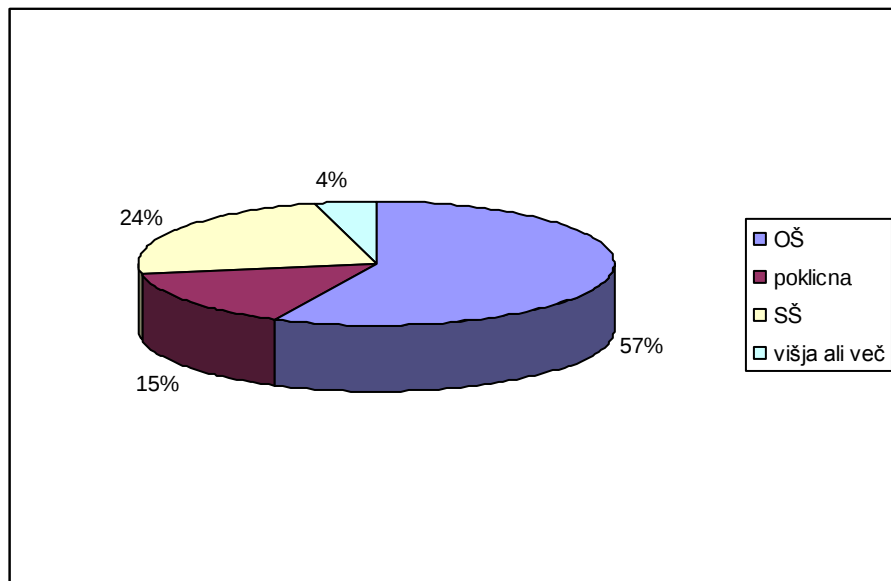

Graf 1: Starost anketirancev

Vir: Lastna anketa, 2011

Pri anketiranju so sodelovali delavci različnih starosti, največ, dobra polovica, jih je bilo starih od 18 do 25 let, 26 % jih je bilo starih od 26 do 35 let, 15 % od 36 do 45 let, najmanj pa je bilo starejših od 45 let. Rezultati predstavljajo dejansko stanje zaposlenih v gradbeništvu. Na gradbišču je vedno več mlajših ljudi, saj se starejši hitro zgarajo in zbolijo. Danes pa je

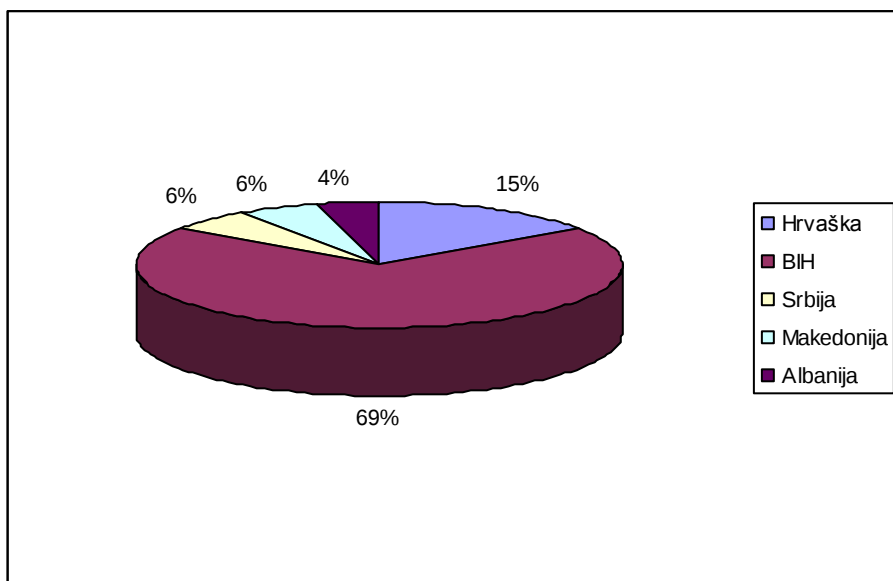
tudi problem zaposlovanja starejših delavcev. Vsako podjetje raje zaposli mlajše kot pa starejše delavce.

Graf 2: Končana stopnja izobrazbe

Vir: Lastna anketa, 2011

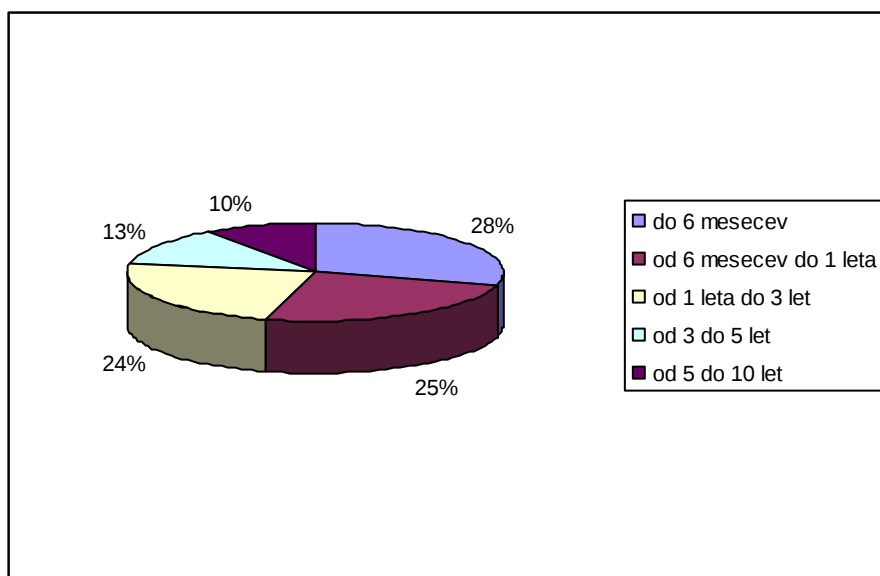
Dobra polovica anketiranih gradbenih delavcev (57 %) ima končano le osnovno šolo, 15 % poklicno, 24 % srednjo ter le 4 % višjo ali več. Gre za običajno kadrovsko strukturo zaposlenih v gradbeništvu, to so delavci brez poklica.

Graf 3: Iz katere države prihajate

Vir: Lastna anketa, 2011

Največ anketiranih, kar 69 %, prihaja iz Bosne in Hercegovine. To je tudi v skladu s statističnimi podatki o veljavnosti delovnih dovoljenj, kjer je bilo iz tabele 1 razvidno, da imajo največ veljavnih delovnih dovoljenj tujci iz BIH.

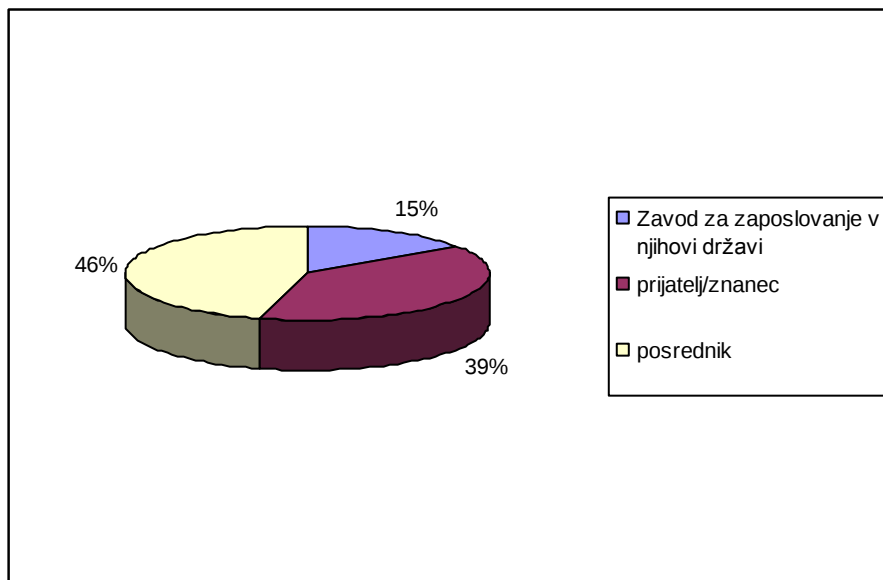
Graf 4: Čas zaposlitve v Sloveniji

Vir: Lastna anketa, 2011

Na podlagi rezultatov ugotavljam, da gre za zaposlene, ki so v Sloveniji le malo časa, in sicer je polovica takih, ki delajo v naši državi manj kot eno leto, ostalih 24 % pa dela manj kot tri dela. Lahko bi rekel, da gre za delavce, ki dejansko nimajo izkušenj s pridobivanjem delovnih dovoljenj ter verjetno tudi niso dovolj seznanjeni s pravicami, ki jih imajo iz delovnega razmerja, kar bomo ugotovili pozneje. Običajno je pri tujcih, ki delajo manj kot leto dni, problem tudi jezik, saj se ga ne morejo naučiti v tako kratkem času.

5.2 Rezultati in interpretacija

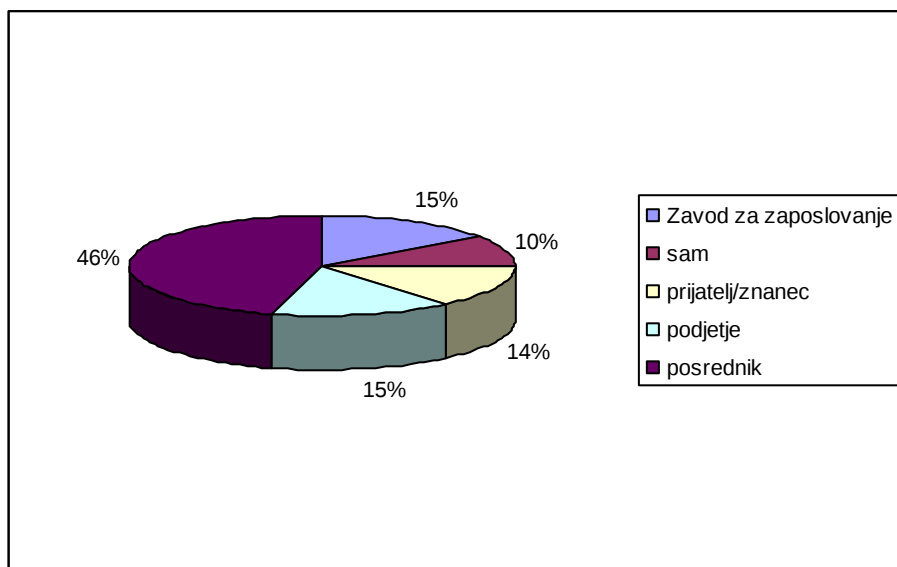
Na podlagi vprašanj v nadaljevanju prikazujem rezultate.

Graf 5: Pridobitev informacije o zaposlitvi v Sloveniji

Vir: Lastna anketa, 2011

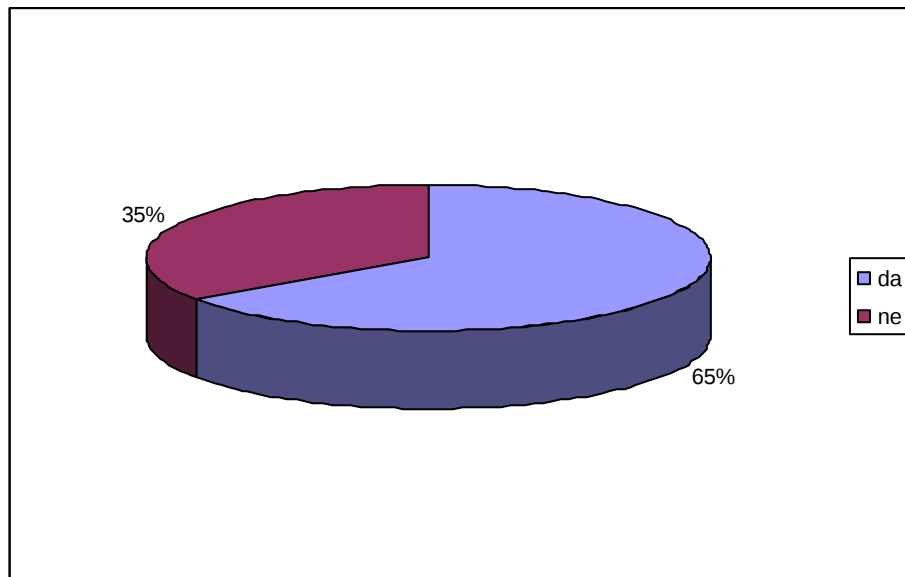
Večina anketiranih delavcev, kar 46 %, je informacijo o zaposlitvi v Sloveniji dobila pri posrednikih, ki ponujajo zaposlitev v drugih državah, le 15 % je informacijo posredoval zavod za zaposlovanje v njihovi državi, 39 % pa je za zaposlitev izvedelo od prijateljev oz. znancev.

Graf 6: Urejanje zaposlitve v Sloveniji

Vir: Lastna anketa, 2011

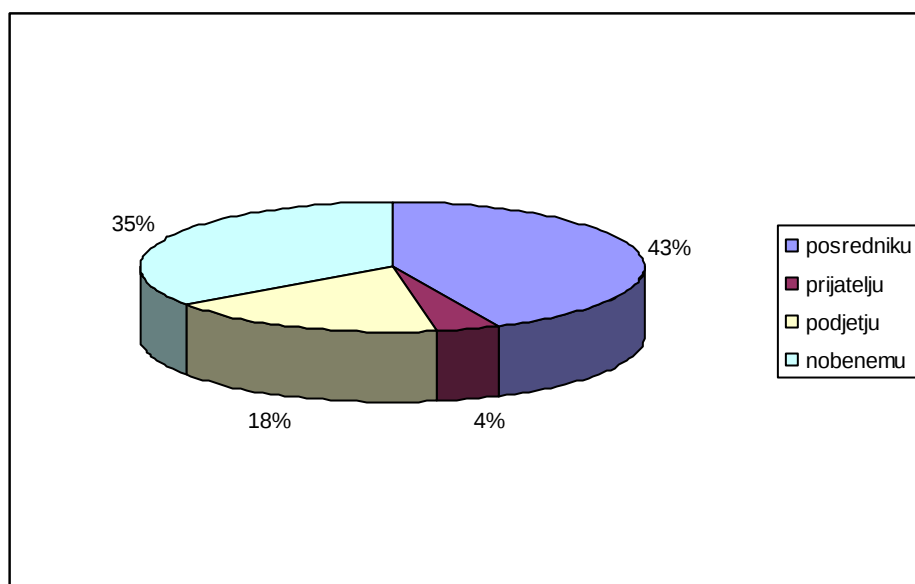
Večini delavcev je zaposlitev urejal posrednik, tako je odgovorilo 46 % vprašanih.

Graf 7: Plačilo za zaposlitev v Sloveniji

Vir: Lastna anketa, 2011

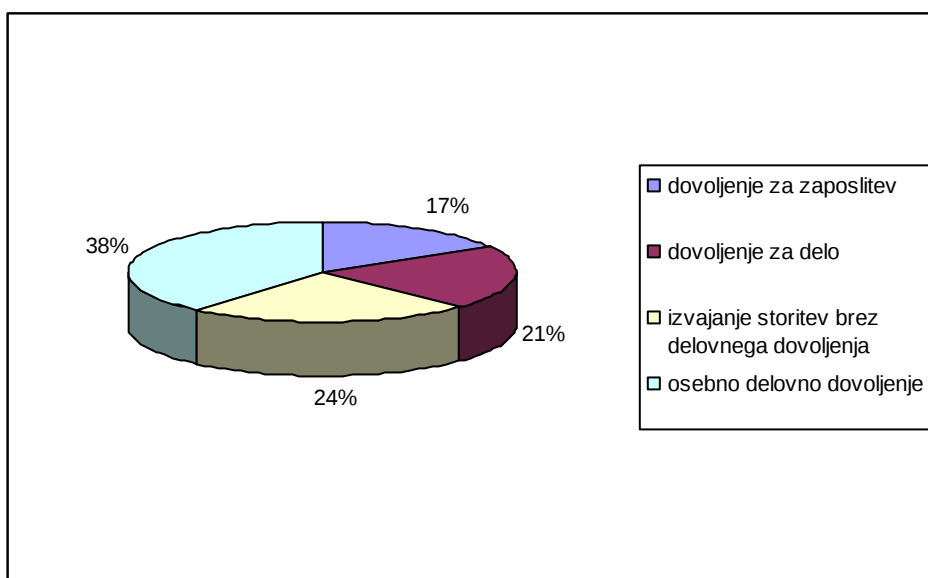
65 % anketiranih delavcev je plačalo, da se je sploh lahko zaposlilo v Sloveniji.

Graf 8: Plačilo za posredovanje

Vir: Lastna anketa, 2011

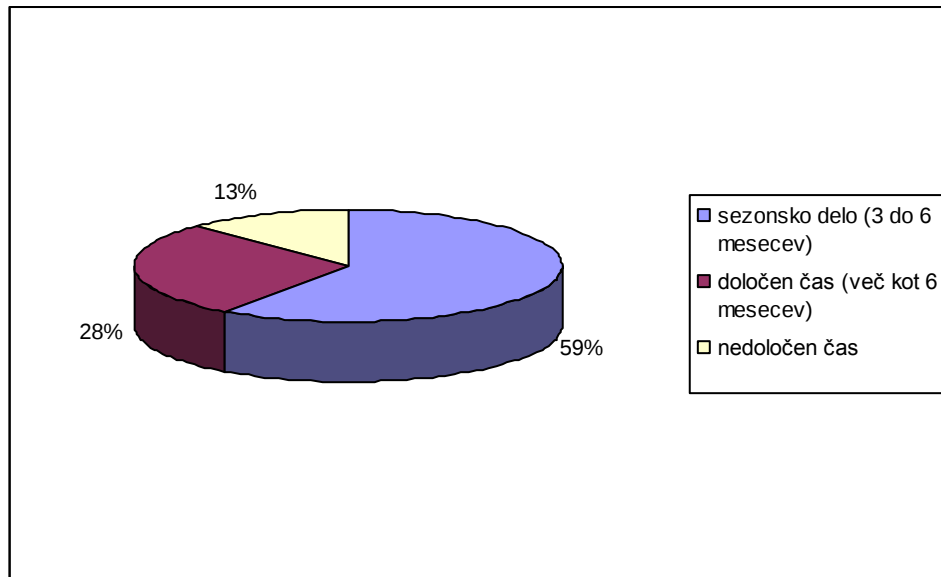
Večina delavcev, kar 43 %, je odgovorila, da so plačali posredniku, preden so sploh dobili zaposlitev v Sloveniji.

Graf 9: Vrsta delovnega dovoljenja

Vir: Lastna anketa, 2011

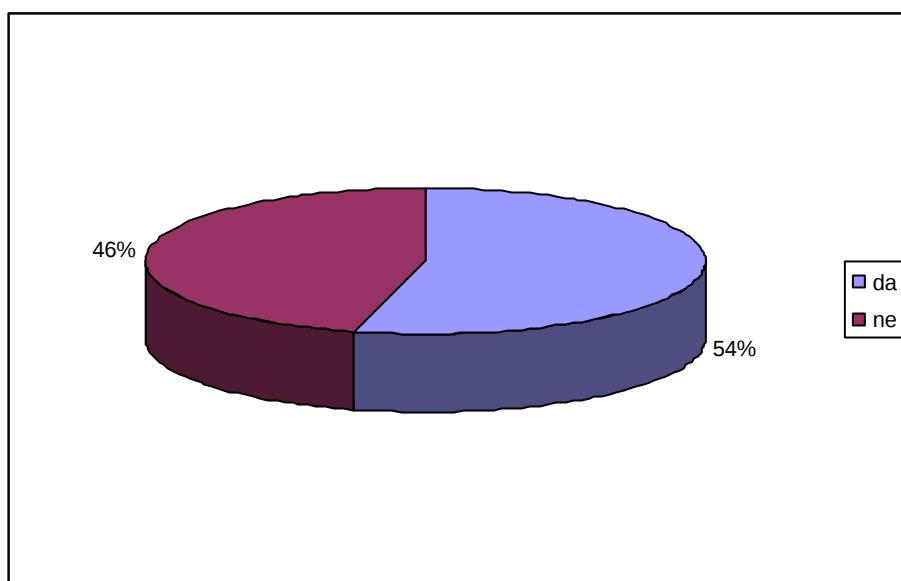
Delovnih dovoljenj je več vrst, kar sem prikazal v teoretičnem delu. Največ delavcev ima osebna delovna dovoljenja, in sicer 38 %, dovoljenje za zaposlitev ima 17 %, dovoljenje za delo 21 % ter dovoljenje za izvajanje storitev brez delovnega dovoljenja 24 %.

Graf 10: Narava vašega dela

Vir: Lastna anketa, 2011

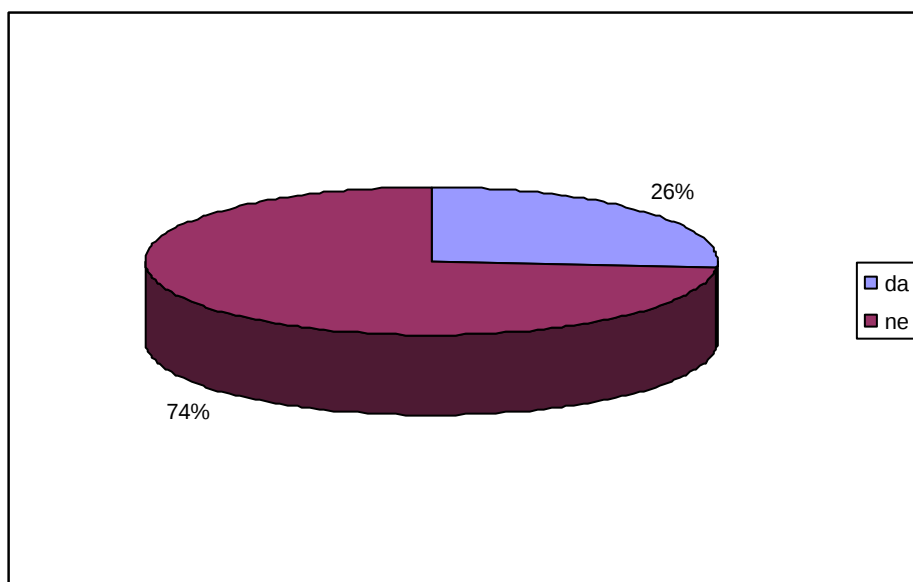
Večina delavcev opravlja sezonsko delo, kar pomeni, da so zaposleni za čas od 3 do 6 mesecev.

Graf 11: Sklenjena pogodba o delu

Vir: Lastna anketa, 2011

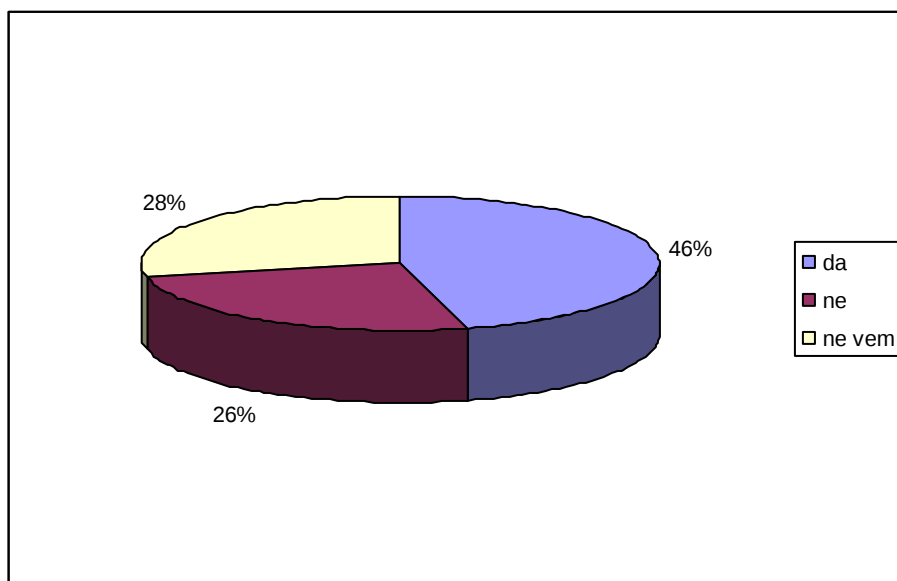
Pogodbo o delu ima sklenjenih 54 % delavcev, ostalih 46 % pa ne, kar pomeni, da delo opravljajo na črno.

Graf 12: Zadovoljstvo s postopkom zaposlitve v Sloveniji

Vir: Lastna anketa, 2011

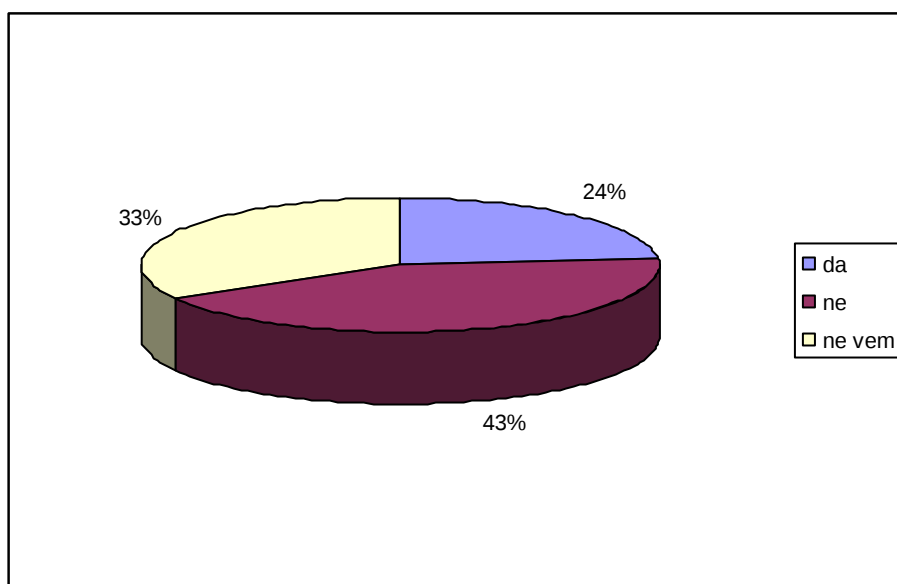
74 % anketiranih delavcev ni zadovoljnih s postopkom zaposlitve v Republiki Sloveniji.

Graf 13: Kvotni sistem kot ovira zaposlitve

Vir: Lastna anketa, 2011

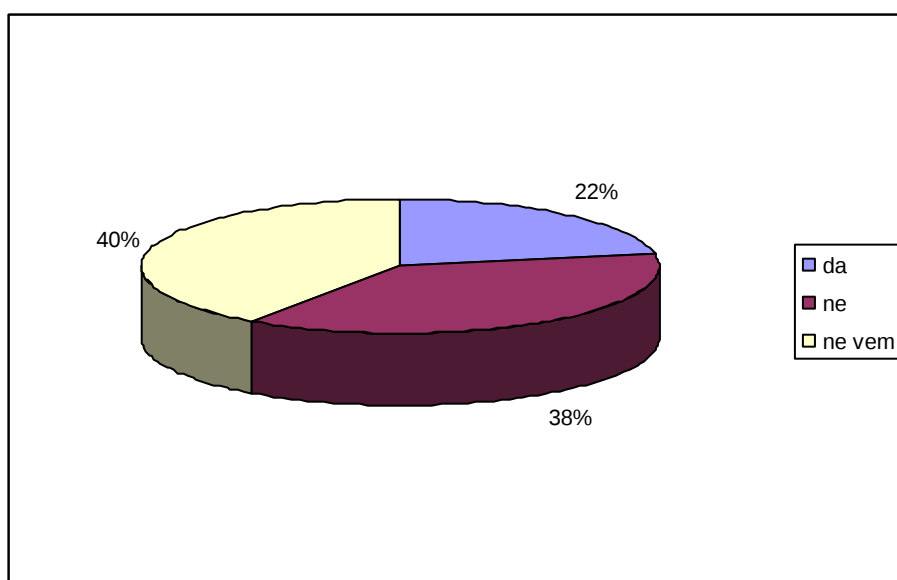
Slaba polovica delavcev v gradbeništvu (46 %) je odgovorila, da so naleteli na kvotni sistem pri zaposlovanju, 26 % ni naletelo na ta problem, 28 % pa sploh ni seznanjenih z omejitvijo zaposlovanja števila tujcev.

Graf 14: Urejenost zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja

Vir: Lastna anketa, 2011

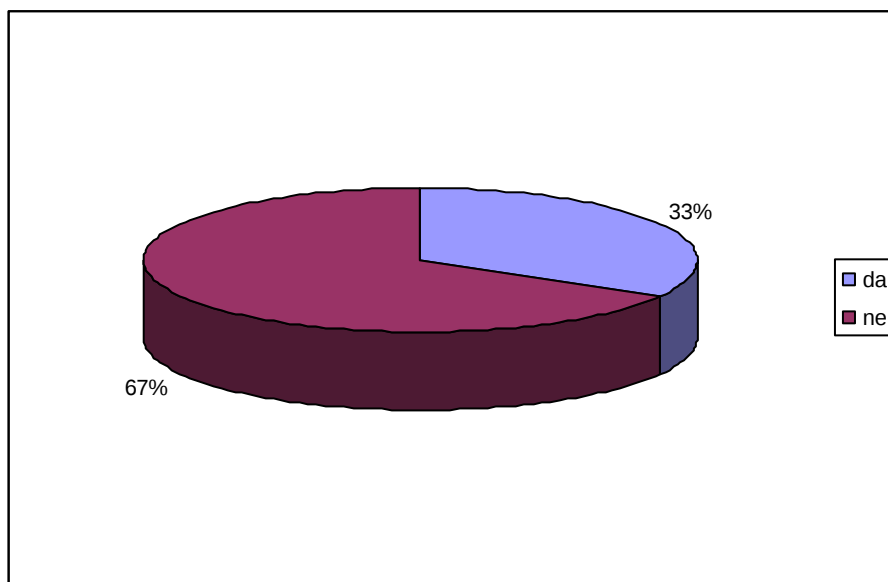
24 % anketiranih delavcev je prepričanih, da jim je delodajalec uredil tudi zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, 43 % jih zagotovo ve, da tega nimajo, ostalih 33 % pa ne ve, ali imajo ali nimajo urejenega zavarovanja.

Graf 15: Seznanjenost s pravicami iz delovnega razmerja

Vir: Lastna anketa, 2011

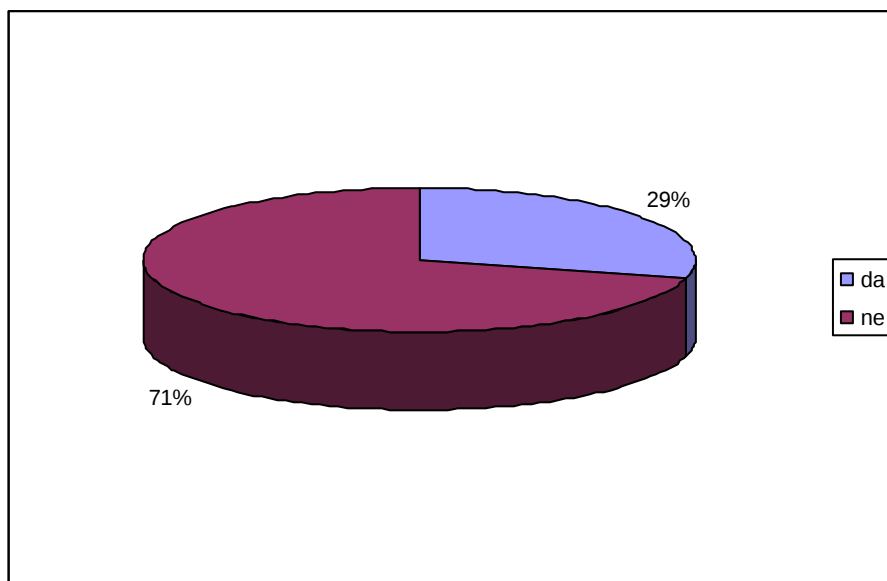
Le 22 % anketiranih delavcev na gradbišču je odgovorilo, da so seznanjeni s pravicami, ki izhajajo iz delovnega razmerja, 38 % ne pozna pravic, 40 % pa ni prepričanih, ali imajo pravilne informacije.

Graf 16: Redno prejemanje osebnega dohodka

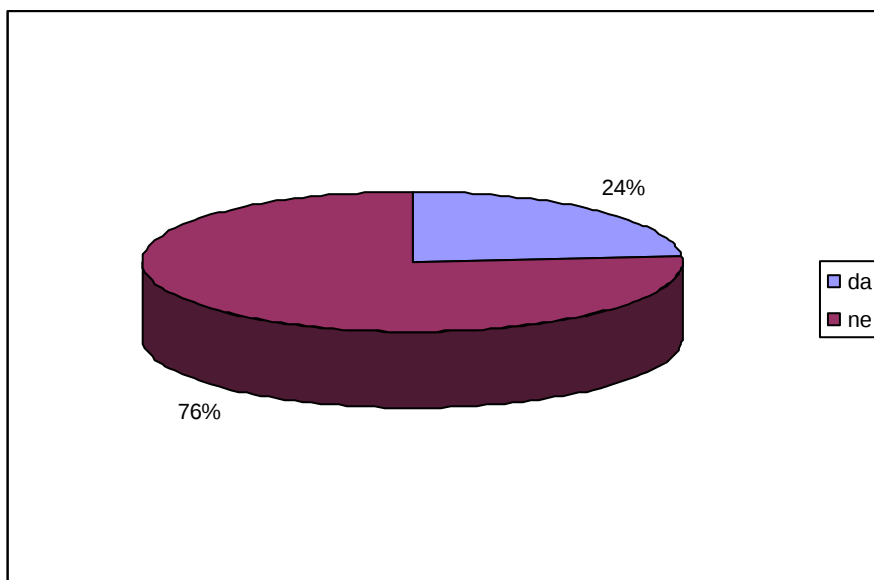
Vir: Lastna anketa, 2011

67 % delavcev, zaposlenih v gradbeništvu, ne prejema redno svojega osebnega dohodka. To pomeni, da jim plače zamujajo po mesec ali pa več.

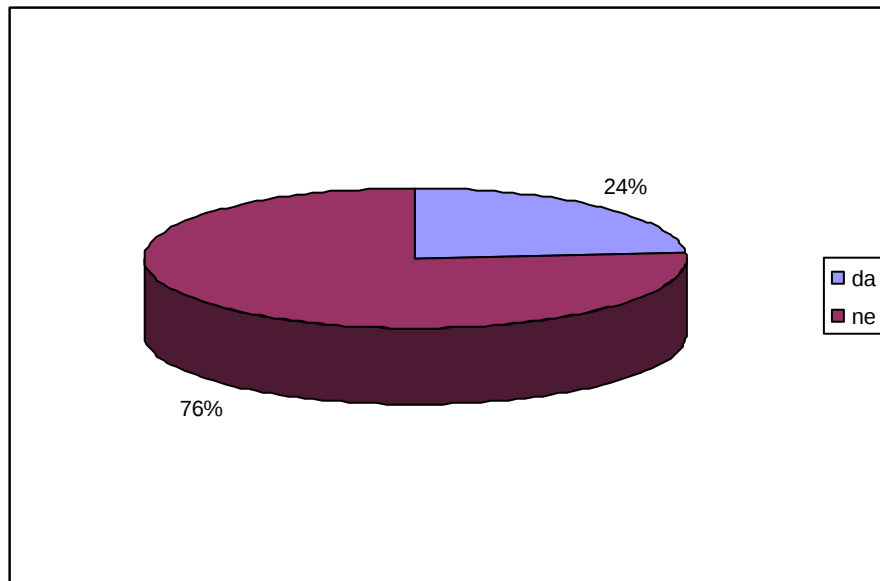
Graf 17: Zadovoljstvo z višino osebnega dohodka
Vir: Lastna anketa, 2011

Kar 71 % delavcev je izrazilo nezadovoljstvo z višino plače.

Graf 18: Zagotovitev bivanja s strani delodajalca
Vir: Lastna anketa, 2011

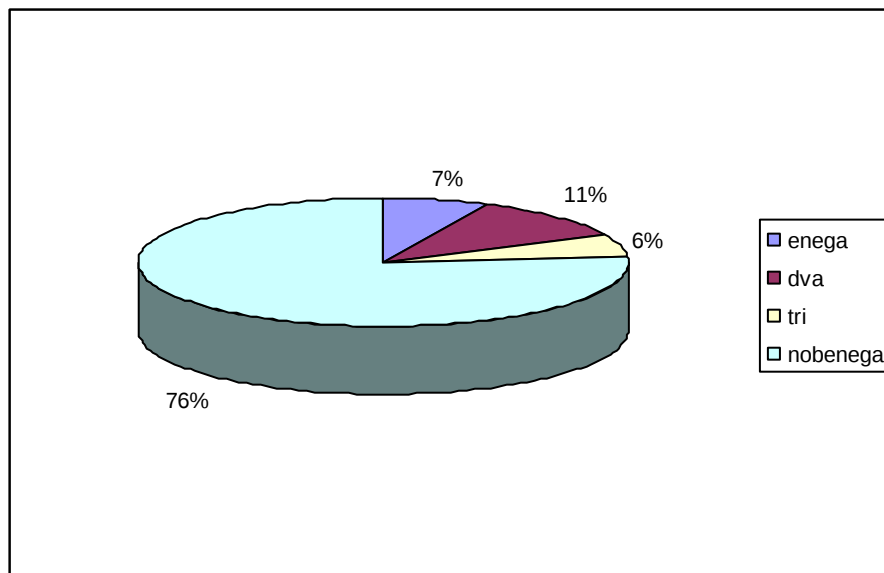
Delodajalec je zagotovil bivanje le 24 % delavcem, ostali pa so si morali sami najti stanovanje.

Graf 19: Zagotovilo prehrane s strani delodajalca

Vir: Lastna anketa, 2011

Enak odstotek, torej 24 % delavcev, je odgovoril, da jim delodajalec nudi tudi prehrano.

Graf 20: Število obrokov

Vir: Lastna anketa, 2011

Večina delavcev nima zagotovljenega nobenega obroka s strani delodajalca, ampak si ga morajo priskrbeti sami, 7 % jih ima zagotovljen en obrok, 11 % dva ter 6 % tri obroke prehrane s strani delodajalca.

6 ZAKLJUČEK

Sama kriza pomeni nedoločno in nejasno stanje, iz katerega se običajno ne vidi izhoda. Za nastanek krize v podjetju sta velikokrat kriva vodstvo in menedžment, in sicer zato, ker simptomov krize ne zaznata pravočasno in je zato tudi ne začneta reševati. Kriza, ki je v Sloveniji, je posledica celotne svetovne krize in je opazna tudi v gradbeništvu.

Gradbeništvo je dejavnost, ki se ukvarja predvsem z gradnjo objektov ter ostale infrastrukture. Če se ne gradi, to pomeni, da se gospodarstvo ne razvija, saj je gradnja objektov začetek opravljanja tudi ostalih dejavnosti. Gradbeništvo je tudi dejavnost, v katero se vlaga malo osnovnega kapitala, zaposluje pa veliko število ljudi. Gradbeništvo je nosilec razvoja gospodarstva. Na žalost pa je tudi nosilec propada v času krize. Dejstvo je, da je tudi področje gradbeništva v Sloveniji zajela kriza, kar smo v sami nalogi tudi predstavili.

Na podlagi rezultatov ankete bom preveril, ali so se hipoteze potrdile ali ne.

H1: Tuji delavci v gradbeništvu se v Sloveniji zaposlujejo le sezonsko. Ta hipoteza se je potrdila, saj je 59 % anketiranih delavcev zaposlenih le za čas 3 do 6 mesecev, ostalih 28 % je zaposlenih za določen čas, le 13 % pa za nedoločen čas (graf 10).

H2: Tujci so zadovoljni s postopkom zaposlitve v Sloveniji. Ta hipoteza se ni potrdila, saj je 74 % anketiranih delavcev izrazilo nezadovoljstvo s postopkom zaposlitve v Sloveniji (graf 12).

H3: Večina tujcev ima urejeno delovno dovoljenje za delo v Sloveniji. Ta hipoteza se je potrdila, saj imajo vsi anketirani urejena delovna dovoljenja, največ, in sicer 38 %, ima osebno delovno dovoljenje.

H4: Tujci imajo urejeno delovno razmerje z delodajalcem, iz katerega so tudi razvidne njihove pravice v primeru prenehanja delovnega razmerja. Ta trditev ne drži v celoti, saj ima urejeno pogodbo o delu le 54 % anketiranih, ostalih 46 % pa ne. Večina delavcev pa ne pozna svojih pravic iz delovnega razmerja.

H5: Večina tujcev, zaposlenih v gradbeništvu, je zadovoljna s prihodki, ki jih imajo v Sloveniji. Tudi ta trditev ne drži, saj je 71 % delavcev izrazilo nezadovoljstvo z višino osebnih dohodkov (graf 17). Problem pa je tudi, da osebnih dohodkov ne prejema redno.

Ugotovimo lahko, da trenutna gospodarska kriza negativno vpliva na zaposlovanje tujcev v Sloveniji. Problem se pojavi že pri samem iskanju zaposlitve, kjer imajo največ koristi posredniki. Le ti od revežev poberejo denar, da jim uredijo zaposlitev. Kakšna je ta zaposlitev, tisti, ki plača, ne ve, saj ima pred seboj le cilj, da se bo zaposlili. Vendar se tu njegove težave ne končajo.

Ugotovili smo, da imajo urejena delovna dovoljenja, vendar pa jih skoraj polovica nima pogodb o delu, ki so osnova za pridobitev pravic iz delovnega razmerja. To pomeni, da skoraj polovica delavcev na gradbiščih dela na črno. To vsekakor ni prav, niti s strani delavca, niti delodajalca. Delavec, ki pristane na takšen način dela, točno ve, da nima zagotovljenih nobenih pravic. S strani delodajalca pa je to izkoriščanje delovne sile. V sami nalogi sem predstavil tudi poročila inšpektorjev, kateri so odkrili le 15 tujcev, ki delajo na črno. Pri anketiranju pa je okrog 30 delavcev priznalo, da dela na črno. To pomeni, da ni ustreznega nadzora nad zaposlovanjem tujcev neposredno na gradbiščih.

Sam postopek ureditve delovnega dovoljenja traja nekaj časa, saj mora delavec dostaviti ustrezne dokumente. Prav tako pa se pri dodelitvi delovnih dovoljenj upošteva kvotni sistem. S samim postopkom delavci niso zadovoljni, saj čakajo predolgo. V kolikor gre za sezonsko delo, lahko to pomeni tudi, da dobijo dovoljenje za delo, ko je sezona že mimo.

Plačilna nedisciplina se pozna tudi pri izplačevanju osebnih dohodkov. Skoraj polovica delavcev ne prejema redno svojih osebnih dohodkov. Tukaj se pojavi dejanska slika problema in odsev krize. Delavci delajo na črno, nimajo nobenih pravic in še plače ne. Pa naj kdo reče, da ne gre za odkrito izkoriščanje tuje delovne sile.

Zaključim lahko, da je zakonodaja, ki ureja zaposlovanje tujcev v Sloveniji, urejena. Na žalost pa le na papirju. V praksi je namreč stanje povsem drugačno. Delodajalci zaposlujejo delavce na črno, ne dajo jim zaslužka. Rešitev je zgolj in edinole v tem, da se poostri nadzor na terenu. V kolikor bodo inšpekcijske službe pravočasno uvedle kontrolo in nadzor, si delodajalci ne bodo smeli dovoliti izkoriščanja tuje delovne sile. To pa pomeni tudi, da bodo tuji delavci v Sloveniji dejansko zaščiteni. V Sloveniji je že mnogokrat bilo opozorjeno na te težave, vendar pa učinkovitega nadzora še vedno ni.

7 LITERATURA IN VIRI

7.1 Literatura

1. Babič, I.: *Vloga malih podjetij v gradbeništvu v Sloveniji*, diplomsko delo, Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 2005.
3. Dubrovski, D.: *Krizni management in prenova podjetja*, Koper, Visoka šola za management, 2004.
5. Grofelnik, I., Premk, U.: *Zakon o zaposlovanju tujcev in njegova uporaba v praksi*, Ljubljana, Primath, 2007.
7. Novak, M., Končar, P. et.al.: *Konvencije Mednarodne organizacije dela s komentarjem*, Inštitut za delo pri PF Univerze v Ljubljani, Ljubljana, GV Založba, 2006.
9. Pšunder, M.: *Ekonomna gradbene proizvodnje*, Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, 1991.
10. Slatnar, M.: *Vpliv svetovne gospodarske krize na mala podjetja*, diplomsko delo, Kranj, B & B, 2010.
11. Štibilar, F.: *Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti*, Ljubljana, Založba ZRC, 2008.

7.2 Viri

1. *Deklaracija o človekovih pravicah oseb, ki niso državljani države, v kateri živijo*. Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družinskih članov.
2. Bertonec Popit, V.: *Gradbeništvo: Povezovanje in specializacija* (posebna priloga), Gospodarski vestnik, 15, 2004, Ljubljana, stran 13.
2. Konvencija MOD, št. 97 o migraciji z namenom zaposlitve. Ratifikacija: Uradni list DFJ – MP, št. 5/68.
3. Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006.
4. Golja, M.: *Tujcem omogočen lažji vstop na slovenski trg dela*, Pravna praksa, št. 45, 2007, Ljubljana, GV Založba.

4. Vrečko, I.: *Projektni pristop k reševanju kriz v podjetjih*, Projektna mreža Slovenije, letnik 5, št. 2, stran 4–16.
5. *Zakon o zaposlovanju in delu tujcev*, Uradni list RS, št. 26/2011.
6. Kern, M.: *Teme, ki najbolj tarejo tudi slovenske gradbenike*, Obrtnik, Ljubljana, 34, 2005, 5, stran 14.
6. *Zakon o tujcih*, Uradni list RS, št. 64/2009 UPB-6.
7. *Zakon o delovnih razmerjih*, Uradni list RS, št. 42/2002, 46/07, 103/07.
8. Pavlin, C.: *Gradbeništvo: Z naložbenim preobratom oživlja gradbeno dejavnost*, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 14, 2003, stran 104.

7.3 Spletni viri

1. http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/8135, 25. 7. 2011.
2. http://www.gzs.si/slo/panoge/zbornica_gradbenistva_in_industrije_gradbenega_materiala/zaposlovanje_tujih_gradbenih_delavcev, 26. 07. 2011.
3. http://www.ti.gov.si/si/storitve/s_cim_se_ukvarjamo/aktualna_porocila/2011_07_07_delo_na_crno/, 25. 7. 2011.
4. <http://www.ibn.si/articles/detail/4935>, 25. 7. 2011.
5. <http://www.ess.gov.si>, 25. 7. 2011.

8 PRILOGA

Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

Moje ime je Marko Kovačič. Pišem diplomsko nalogo na temo problematike krize v gradbeništvu ter njenega vpliva na zaposlovanje tujcev. Prosil bi vas, če si lahko vzamete nekaj minut časa in odgovorite na naslednja vprašanja. Sodelovanje v anketi je anonimno, tako da vas prosim, da se ne bojite odgovarjati. Rezultati bodo objavljeni le za potrebe diplomske naloge in ne bodo dostopni vašim delodajalcem.

1. Kdo vam je podal informacijo o zaposlitvi v Sloveniji?

- a. zavod za zaposlovanje v naši državi
- b. prijatelji/znanci
- c. našel sem posrednika

2. Kdo vam je urejal zaposlitev v Sloveniji?

- a. zavod za zaposlovanje
- b. sam
- c. prijatelj/znanec
- d. podjetje, v katerem sem se zaposlil
- e. posrednik

3. Ali ste za zaposlitev v Sloveniji plačali?

- a. da
- b. ne

4. Komu ste plačali?

- a. posredniku
- b. prijatelju
- c. podjetju, ki me je zaposlilo

5. Katero vrsto delovnega dovoljenja imate?

- a. dovoljenje za zaposlitev
- b. dovoljenje za delo
- c. izvajanje storitev brez delovnega dovoljenja
- d. osebno delovno dovoljenje

6. Kakšna je narava vašega dela?

- a. sezonsko delo (3 do 6 mesecev)
- b. določen čas (več kot 6 mesecev)
- c. nedoločen čas

7. Ali imate sklenjeno pogodbo o delu?

- a. da
- b. ne

8. Ali ste zadovoljni s postopkom zaposlitve v Republiki Sloveniji?

- a. da
- b. ne

9. Ali ste se pri zaposlitvi srečali z omejitvijo števila zaposlenih zaradi kvotnega sistema?

- a. da
- b. ne
- c. ne vem

10. Ali vam je delodajalec uredil tudi zdravstveno in pokojninsko zavarovanje?

- a. da
- b. ne
- c. ne vem

11. Ali ste seznanjeni s pravicami, ki izhajajo iz delovnega razmerja?

- a. da
- b. ne
- c. ne vem

12. Ali redno prejimate osebni dohodek?

a. da

b. ne

13. Ali ste zadovoljni z višino osebnega dohodka?

a. da

b. ne

14. Ali vam je delodajalec zagotovil tudi bivanje?

a. da

b. ne

15. Ali vam delodajalec zagotavlja prehrano?

a. da

b. ne

16. Koliko obrokov hrane dobite s strani delodajalca?

a. enega

b. dva

c. tri

d. nobenega

Splošni podatki:

Starost: _____

Končana stopnja izobrazbe:

a. OŠ

b. poklicna

c. SŠ

d. višja ali več

Iz katere države prihajate?

- a. Hrvaške
- b. BIH
- c. Srbije
- d. Makedonije
- e. Albanije
- f. druge _____

Koliko časa ste že zaposleni v Sloveniji?

- a. do 6 mesecev
- b. od 6 mesecev do 1 leta
- c. od 1 leta do 3 let
- d. od 3 do 5 let
- e. od 5 do 10 let
- f. več kot 10 let